પ્રવચન નં. ૬૪ શ્લોક-૮ની ટીકા તા. ૨૧-૮-૭૮ સોમવાર, શ્રાવણ વદ-૩ સં. ૨૫૦૪

સમયસાર ૧૩મી ગાથા. ઉસકા નવતત્ત્વકા અધિકાર તો આ ગયા. પર્યાયમેં નવતત્ત્વકા ભેદ હૈ, ઉસકો જાનના એ પણ આદરણીય એ નહીં. આહાહા ! એકરૂપ જ્ઞાયક ચૈતન્ય આગે હૈ એમાંથી, એકરૂપસે પ્રકાશમાન આત્મા, અંતરમેં ધ્રુવ જ્ઞાયક પ્રમાણકા વિષય તો દ્રવ્ય ને પર્યાય હૈ. પણ અહીંયા તો નિશ્ચયકા વિષય જો ત્રિકાળ, પ્રમાણ વો પૂજ્ય નહીં ઐસે કહા હૈ, કયોંકિ ઉસમેં પર્યાયકા નિષેધ નહીં આતા. આહાહા ! નયચક્રમેં હૈ. આહાહા ! પર્યાયકા નિષેધ હોકર ચૈતન્ય ચમત્કાર પ્રભુ અંદર પૂર્ણાનંદ પ્રભુ ઉસકા આશ્રય લેના, એકરૂપકા દૃષ્ટિ કરના, તબ આત્મા જૈસા હૈ વૈસા પ્રકાશમાન શ્રદ્ધામેં ઔર જ્ઞાનમેં હોતા હૈ. એકરૂપ ત્રિકાળી જે સ્વરૂપ હૈ ઉસકી દૃષ્ટિ દેનેસે એકરૂપ પ્રકાશમાન હોતા હૈ, ઉસકા નામ અનુભૂતિ ને સમ્યગ્દર્શન હૈ. આહાહાહા !

પીછે કહા એ પ્રમાણજ્ઞાન, પર્યાય અને દ્રવ્યકો સાબિત કરનેકો, સિદ્ધ કરનેકો દોકા અસ્તિત્વ સિદ્ધ કરનેકો પ્રમાણકા વિષય બતાયા. પણ વો પ્રમાણ વિકલ્પ હૈ. આહાહા ! મૈં જાનનેવાલા પ્રમાતા અને જ્ઞાન પ્રમાણ ઔર પ્રમેય ઐસા ભેદ હૈ વો ભી વિકલ્પ હૈ-રાગ હૈ, ઉસકો છોડકર એકીલા જાનનેવાલા જ્ઞાયક દૃષ્ટિમેં પ્રકાશમાન હો તબ એકરૂપકી પ્રતીત હો તબ (ઉસ) પ્રતીતકો સમ્યગ્દર્શન કહેતે હૈં. આહાહાહા ! એ પ્રમાણકા વિષય ચલ ગયા.

“નય” આજ નય ચલેગી. સૂક્ષ્મ વિષય હૈ ભાઈ ! આહા ! નય દો પ્રકારકા હૈ. પ્રમાણ દો પ્રકારકા કહા થા વો પ્રત્યક્ષ ને પરોક્ષ, અહીં નય દો પ્રકારકા. નયકા અર્થ કયા ? જો જ્ઞાન પર્યાયમેં શ્રુતજ્ઞાનરૂપી ભાવ પ્રમાણ હૈ એ અવયવી હૈ ઔર ઉસકા નયકા એક ભાગ અવયવ હૈ. આહાહા ! સ્વરૂપ તરફકા લક્ષ કરકે જો નિશ્ચયનય હૈ વો યહાં વિકલ્પાત્મક લેના હૈ, અહીંયા રાગ સહિતકી નય. નયકા લક્ષ વિકલ્પ સહિત ઔર વ્યવહારનય હૈ એ વર્તમાન પર્યાય ને રાગને જાનનેવાલી એ પણ રાગ સહિત વિકલ્પ સહિત હૈ. આહાહા !

એ નયકા દો પ્રકાર. દ્રવ્યાર્થિક નય, પર્યાયાર્થિક નય. જો જ્ઞાનકા અંશ ત્રિકાળી દ્રવ્યકા પ્રયોજનસે દ્રવ્યકી દૃષ્ટિ કરતે હૈ એ જ્ઞાનકા અંશકો દ્રવ્યાર્થિક નય કહેતે હૈ. દ્રવ્ય પ્રયોજન જિસકા ઐસા જો જ્ઞાન દ્રવ્યાર્થિક નય, જે જ્ઞાનકા પ્રયોજન દ્રવ્ય જો ત્રિકાળી હૈ એ જાનના હૈ એ નયકો

દ્રવ્યાર્થિક નય કહેતે હૈ. હવે આ પલાખા સાંભળ્યાય નો હોય હજી તો. આહાહા ! (શ્રોતાઃ– શુદ્ધનય કિસકો કહેતે હૈ ?) એ જ કહેતે હૈ. અભી તો શુદ્ધનય આ તો દ્રવ્યાર્થિકનયકો શુદ્ધ, પણ વિકલ્પાત્મક યહાં બાત હૈ. ક્યોંકિ એક ત્રિકાળી જ્ઞાયક મેં હૂઁ ઐસા દ્રવ્યકા પ્રયોજન જિસકા નયકા હૈ એ નયકો દ્રવ્યાર્થિક કહેતે હૈ. એ શુદ્ધનયકા વિષય ઉસકો કહેતે હૈ. પણ યહાં વિકલ્પાત્મક હજી વિચારમેં સિદ્ધ કરનેકો આ દ્રવ્યાર્થિકનય આયા હૈ. વસ્તુ ત્રિકાળ હૈ ઇસકી સિદ્ધિ કરનેમેં અન્યમતિ કહેતે હૈ ઇસસે (જુદા) સર્વજ્ઞ જો કહેતે હૈ એ ચીજકો નિર્ણય કરનેમેં દ્રવ્યાર્થિકનયકા વિકલ્પાત્મક ભાવ પહેલે આતા હૈ. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

સૂક્ષ્મ વિષય હૈ ભાઈ ! અનંત કાળમાં કભી અનુભૂતિ ક્યા ચીજ હૈ ઔર સમ્યગ્દર્શન ક્યા ચીજ હૈ ઔર ઉસકા વિષય ક્યા હૈ એ ખ્યાલમેં કભી લિયા હી નહીં. આમ તો ક્રિયાકાંડ બહોત કિયા. વ્રત ને તપ ને ભક્તિ ને પૂજાને અને શાસ્ત્રકા જ્ઞાન ભી બહોત કિયા. આહાહા ! પણ આ વસ્તુ જે ત્રિકાળ હૈ ઉસકો જો જ્ઞાન જાનતે હૈ ઇસકો યહાં દ્રવ્યાર્થિક, દ્રવ્ય જિસકા ત્રિકાળી ચીજ જિસકા જાનનેમેં પ્રયોજન હૈ, એ નયકા અંશકો દ્રવ્યાર્થિક નય કહેતે હૈ. પંડિતજી ! ગુપ્ત બાત હૈ ભાઈ ! અરે ! એને કભી ધ્યાન દિયા નહીં. આહાહા !

દ્રવ્ય શ્રાવકપણા ભી અનંતબૈર હુવા. દ્રવ્યલિંગી સાધુ જેમ અનંત બૈર હુવા એમ આત્મજ્ઞાન બિના દ્રવ્ય શ્રાવક બાર વ્રત ને ભક્તિ ને પૂજા ને છ પ્રકારના શ્રાવકના જે આચાર કહેતે હૈ ને દેવ પૂજા, ગુરુ સેવા એ ભી અનંત બૈર કિયા. પણ વો વસ્તુ અંદર ત્રિકાળ આનંદકા નાથ પ્રભુ ઉસકી મહિમા લાકર અંતરમેં ગયે નહીં, બહાર ને બહાર ભટક ગયે. આહાહા ! સમજમેં આયા ? વસ્તુ ઐસી હે ભાઈ !

એ દ્રવ્યાર્થિક નય ને પર્યાયાર્થિક (નય) જે જ્ઞાનકા ભાગ, વર્તમાન અવસ્થાકા જાનનેકા પ્રયોજન એ નયકો પર્યાયાર્થિક કહેતે હૈ. હૈ ? યહાં દ્રવ્ય–પર્યાય સ્વરૂપ વસ્તુમેં વસ્તુ જો હૈ આત્મા એ તો દ્રવ્ય ભી હૈ ત્રિકાળ ઔર વર્તમાન પર્યાય ભી હૈ. દો હૈ. દ્રવ્ય પર્યાય સ્વરૂપ વસ્તુમેં, આહાહાહા ! ભગવાન આત્મા દ્રવ્ય અને પર્યાય સ્વરૂપ વસ્તુ હૈ. એ દ્રવ્ય જ એકીલા હૈ ને પર્યાય નહીં ઐસા નહીં. અને પર્યાય એકીલા હૈ ને દ્રવ્ય નહીં. વસ્તુ ઐસી નહીં. દ્રવ્ય ને પર્યાય સ્વરૂપ વસ્તુમેં, વસ્તુ ઐસી હૈ. આહાહાહા ! દ્રવ્યકા મુખ્યતાસે જ્ઞાન કરાવે, અહીં અનુભવ કરાવેકા અર્થ જ્ઞાન કરાવે લેના. અનુભવ કરાવે એ હજી આને કહેના ક્યા એ તો હજી વિકલ્પાત્મક હૈ. ક્યા કહા ? કે જો જ્ઞાનકા અંશ, શ્રુતજ્ઞાન પ્રમાણ હૈ ઉસકા અંશ નય, જે મુખ્યપણે દ્રવ્યકા જ્ઞાન કરાતે ઉસકા નામ દ્રવ્યાર્થિક નય કહેનેમેં આતા હૈ. આવી વાતું હવે.

(શ્રોતાઃ– આ તો પંડિત હોય એ સમજે) પંડિત નહીં, આ તો આત્માર્થી હોય તે સમજે. પંડિતેય ન સમજે. એ તો કહા નહીં, કલ કહા થા શ્રીમદ્કા. "સબ શાસ્ત્રનકે નય ધારી હીએ, મત મંડન ખંડન ભેદ લિયે, વહ સાધન બાર અનંત કીયો, તદપિ કછુ હાથ હજુ ન પડયો" આહાહા ! શાસ્ત્રજ્ઞાન વાદ કરકે ખંડન મંડન કિયા, ઐસા હૈ ને ઐસા નહીં હૈ ને ઐસા વિકલ્પસે ઐસા જ્ઞાન કિયા. આહાહા ! સમજમેં આયા ? "સબ શાસ્ત્રનકે નય ધારી હીએ, મત મંડન ખંડન ભેદ લિયે, વહ સાધન બાર અનંત કિયો, તદપિ કછુ હાથ હજુ ન પડયો." હાથ ન પડયો હમે કછુ, પણ વસ્તુ ક્યા હૈ એ દૃષ્ટિમેં ન લિયા. હૈં ! આહાહાહા !

એ આંહી કહેતે હૈ. કે દ્રવ્ય, વસ્તુ-દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ હોં, આંહી તમારા પૈસાની વાત નહીં હૈ. એ વસ્તુ હૈ એ અનંત પરમાણુકા વાત હૈ આંહી તો. એક એક દ્રવ્ય ભિન્ન એની વાત હૈ. પૈસો હૈ એ તો અનંત પરમાણુ અનંત દ્રવ્યસે એકઠા હુવા ઉસકી નોટ કે રૂપિયો એ તો અનંત પરમાણુ અનંત દ્રવ્ય એકઠા હુવા દિખનેમેં આતા હૈ એક દ્રવ્ય નહીં. નોટ દસ દસ હજારની નોટ હોતી હૈ ને અભી તો બહોત હોતી હૈ. નોટ આતી હૈ દસ દસ હજારકી. પણ વો, વો કાગળમેં અનંત રજકણ હૈ, એક હી દ્રવ્ય નહીં હૈ યે, ઉનમેં તો અનંત દ્રવ્ય હૈ, જડકા અજીવકા, પરમાણુકા અજીવકા અનંત દ્રવ્ય હૈ.

તો યહાં આત્મા દ્રવ્ય કિસકો કહેતે હૈં ? કે શરીરસે રાગસે ભિન્ન અને એક સમયકી પર્યાયસે ભી ભિન્ન, ઐસી ચીજ જો ત્રિકાળી હૈ ઉસકો યહાં દ્રવ્ય કહેતે હૈ. આરે ! દો પ્રકારકા દ્રવ્ય હૈ. એક પ્રમાણકા દ્રવ્ય હૈ, એક નિશ્ચયનયકા દ્રવ્ય હૈ. પ્રમાણકા દ્રવ્ય ઇસકો કહીએ કે જે ત્રિકાળી દ્રવ્ય ને વર્તમાન પર્યાય દોકો જાનેં યે પ્રમાણકા દ્રવ્ય. ઔર નિશ્ચયનયકા દ્રવ્ય, પર્યાયસે રહિત ત્રિકાળી એકલા જ્ઞાયકભાવ વો પર્યાયસે રહિત એ નયકા દ્રવ્ય હૈ. એય, ભાઈ ! મારગ બહુ સૂક્ષ્મ છે, ભાઈ ! અરેરે ! એ મારગ લિયા બિના આ ચોર્યાસીની ઘાણી, અવતાર (કરી-કરીને) મરી ગયો પીલાઇને. આહા ! સમજમેં આયા ? ઘાણીમેં જેમ તલ પીલાતે હૈ તલ. ઐસા અનાદિસે રાગ દ્વેષની અગ્નિમેં પીલાતા, પીલાતા ક્યાંય એને શાંતિ નથી, શાંતિ ક્યાંય ન મળે. શાંતિનો સાગર તો ભગવાન આત્મા ઉસકા દ્રવ્યકી મુખ્યતાસે વિકલ્પસે જ્ઞાન કરના વો દ્રવ્યાર્થિકનયકા વિષય કહેનેમેં આતા હૈ. હજી વિકલ્પ હૈ રાગ. આહાહા ! પ્રથમ ભૂમિમેં ભગવાને કહેલા દ્રવ્ય અને ભગવાને કહેલી પર્યાય ઉસકો સાબિત કરનેકો દ્રવ્યાર્થિક ને પર્યાયાર્થિક નય વિકલ્પાત્મક પહેલે આતી હૈ. ધ્યાન રાખે તો સમજાય એવું છે બાપુ ! આ કાંઇ વાર્તા નથી. આહાહા ! આ તો ભગવાનની ભાગવત્ કથા છે. આહાહા !

કહેતે હૈં દ્રવ્યકિ જિસકો મુખ્યતા હૈ મુખ્યપણે, પર્યાય હૈ પણ પર્યાય ત્યાં ગૌણ હૈ, વસ્તુ ત્રિકાળીકો જો લક્ષ કરાવે, અનુભવ કરાવે, અનુભવ શબ્દે જ્ઞાન. આ દ્રવ્યાર્થિકનયકા મુખ્યતાસે અનુભવ કરાવે એટલે વેદન કરાવે એ આ વાત નથી અહીંયા. સમજમેં આયા ? અનુભવ નામ દ્રવ્યકી જો નય હૈ, વો ત્રિકાળી મુખ્યતાસે દ્રવ્યકા જ્ઞાન કરાવે, ઉસકો દ્રવ્યાર્થિક કહેતે હૈ. પાટણીજી ! આવી વાતું છે. બાપા ! આહાહા ! ઔર પર્યાયકા મુખ્યતાસે અનુભવ કરાવે અનુભવ શબ્દે યહાં જાનના. વેદન અનુભૂતિ એ નહીં. સમજમેં આયા ? આહાહા... પર્યાય નામ અવસ્થા વર્તમાન, એ ઉસકી મુખ્યતાસે જ્ઞાન કરાવે સો પર્યાયાર્થિક નય હૈ, ઇન દોનોં નય, દ્રવ્ય ઔર પર્યાયકા, દ્રવ્ય ત્રિકાળી અને પર્યાય વર્તમાન અવસ્થા, દોકા પર્યાયસે એટલે ભેદસે, ભેદસે, ક્રમસે જાનને કરને પર, અનુભવ કરને પર તો ભૂતાર્થ હૈ. એ વિકલ્પાત્મક જ્ઞાન યથાર્થ હૈ, હૈ ઇતના. સત્ય હૈ કે સમ્યગ્જ્ઞાન હૈ એ કાંઈ બાત અહીં નહીં.

ગાથા બરાબર એવી આવી ગઇ છે. (અલૌકિક !) હૈ ? આહાહાહા ! પરમાનંદ પ્રભુ ધ્રુવ દ્રવ્ય, વો જિસકી મુખ્યતાસે જ્ઞાન કરાવે જ્ઞાન, એ દ્રવ્યાર્થિક ઔર જે પર્યાયકી મુખ્યતાસે જ્ઞાન કરાવે એ પર્યાયાર્થિકનય. આહાહા ! એ દોકા ભેદસે, ભેદ હુવાને ? પ્રકાર હુવા ને ? ક્રમ હુવા ને ? દ્રવ્યાર્થિકકો જાનના પછી પર્યાયાર્થિકકો જાનના ઐસા ક્રમ હુવા. ઔર દ્રવ્યાર્થિકસે જાનના

પર્યાયાર્થિકસે જાનના ઐસા ભેદ હુવા. આહાહા ! ભેદસે અનુભવ કરને પર તો ભૂતાર્થ હૈ. હૈ ખરા ! એ વિકલ્પાત્મક જ્ઞાન દ્રવ્યાર્થિકકા ને પર્યાયાર્થિકકા હૈ ખરા. ભૂતાર્થ નામ ત્રિકાળી ચીજ હૈ એ બાત અહીંયા નહીં કહેના. એ દ્રવ્યકા જ્ઞાન ઔર પર્યાયકા જ્ઞાન વિકલ્પાત્મક હૈ, હૈ ! આહાહાહા ! હૈ ? સત્યાર્થ હૈ, એ દ્રવ્યકા જ્ઞાન અને પર્યાયકા જ્ઞાન હૈ. સચ્ચા જ્ઞાન હૈ ઐસા યહાં બાત નહીં કરની હૈ, પણ એ હૈ. સમજમેં આયા ? યહાં સચ્ચા જ્ઞાન હૈ એ સમ્યક્ એ વાત નહીં કહેના હૈ. યહાં તો દ્રવ્યાર્થિકકા લક્ષ કરકે જો જ્ઞાન હુઆ ઔર પર્યાયાર્થિકકા લક્ષ કરકે જો જ્ઞાન હુઆ એ હૈ! બસ ઇતના ! એ ભૂતાર્થકા અર્થ ઇતના હૈ. આહાહા ! (શ્રોતાઃ– સવિકલ્પ સમ્યગ્દર્શન) સમ્યક્ નથી. સવિકલ્પ સમ્યક્ નથી. સવિકલ્પ જ્ઞાનકી પર્યાય હૈ. (શ્રોતાઃ– નિર્ણય તો યથાર્થ હૈ ને) યથાર્થ નિર્ણય. પણ હજી વિકલ્પાત્મક હૈ. સમ્યગ્જ્ઞાન નહીં, સમ્યગ્દર્શન નહીં. આહાહા ! (શ્રોતાઃ– વ્યવહાર સમ્યગ્દર્શન કહેવાય.) જરીયે નહીં. એ તો અંગનમેં ખડા હોકર જેમ ઝવેરીકી દુકાનમેં કયા કયા ઝવેરાત હૈ એ જાનતે હૈ. એ અંગનમેં ઉભા હૈ અંદર નહીં ગયે. એમ ભગવાન આત્મા ત્રિકાળી દ્રવ્ય ને વર્તમાન પર્યાય દો કા વિકલ્પસે જ્ઞાન કરતે હૈ. વસ્તુકી સિદ્ધિ સાબિત કરનેકો, અનુભવ કરનેકો નહીં, એ પીછે. આહાહાહા ! આવી વાતું હવે ! અને આ સમજ્યા વિના એને ધર્મ થઇ જાય અને પડિમા લે લો અને વ્રત લે લો. કયા વ્રત ને કયા પડિમા. આહાહાહા !

હજી તો દ્રવ્ય ને પર્યાયની મુખ્યતાસે જ્ઞાન કરાવે એ ભી વિકલ્પાત્મક જ્ઞાન હૈ. બસ ઇતના. સમ્યગ્જ્ઞાન હૈ ને સમ્યગ્દર્શન હૈ એ બાત યહાં નહીં. જ્ઞાનચંદજી ! આહાહાહા ! (શ્રોતાઃ એ જ્ઞાન મિથ્યાદૃષ્ટિ હો તબ હો જાતા હૈ) હા, એ મિથ્યાદૃષ્ટિપણેમેં દ્રવ્ય અને પર્યાય કૈસા હૈ ઐસા જ્ઞાન કરતે હૈ ઇતના, સમ્યગ્જ્ઞાન નહીં. આહાહા !

પીછે “ઔર દ્રવ્ય પર્યાય દોનોસે અણાલિંગિત” આહાહા ! દ્રવ્ય અને પર્યાયના ભેદને જે સ્પર્શતા નહીં, આલિંગન નહીં કિયા હુઆ, શુદ્ધ વસ્તુ માત્ર જીવકે, આહાહા... એ ભેદકો આલિંગન નહીં કરના. દ્રવ્યાર્થિકનયસે દ્રવ્યકા જ્ઞાન ને પર્યાયાર્થિકનયસે પર્યાયકા જ્ઞાન એ ભેદરૂપ જ્ઞાન કહો એ આલિંગન નહીં કરતા, ઐસા પંડિતજી ! વિષય તો બહોત અચ્છા આંહી હૈ ! આહાહા ! હૈ ? દ્રવ્ય ને પર્યાય દોનોંસે ભેદસે અણાલિંગિત, આલિંગન નહીં કરતા હુઆ, શુદ્ધ વસ્તુ માત્ર જીવ, એકીલા શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાન ચૈતન્યમાત્રકા સ્વભાવકા અનુભવ કરને પર, આ અનુભવ વેદન હૈ. પહેલે અનુભવ થા વો જ્ઞાન થા. સમજમેં આયા ? પાટણીજી ! પુસ્તક હૈ કે નહીં ? છે. ઠીક.

આ બધા સબ પંડિતો છે ને સામે, પહેલે જો દ્રવ્યાર્થિકકા અનુભવ કહા થા વો તો જ્ઞાન કરના ઇતની બાત હૈ. અનુભવ નામ વેદન હૈ આનંદકા એ નહીં. પર્યાયાર્થિક નયકા મુખ્યતાસે જ્ઞાન કરાયા થા. એ જ્ઞાન એ પ્રકારકા વિકલ્પાત્મક જ્ઞાન અસ્તિ હૈ. બસ ઇતના. પણ જબ આત્માકા અનુભવ કરતે હૈ. આહાહાહા... એ હૈ દેખો ! આલિંગન, ભેદકો દ્રવ્ય ને પર્યાયકા જ્ઞાન ભેદકો વિકલ્પાત્મકકો આલિંગન, સ્પર્શ છુયે બિના. આહાહા... શુદ્ધ વસ્તુમાત્ર જીવ, વો તો અશુદ્ધકા વિકલ્પ નયાત્મક જ્ઞાન અશુદ્ધ થા. આહાહાહા ! શુદ્ધ જીવ વસ્તુમાત્રકા, જીવકા સ્વભાવકા અનુભવ, દેખો ! શુદ્ધ વસ્તુ માત્ર જીવકે સ્વભાવ, ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ, આનંદ

ભાવ, શાંતભાવ, વીતરાગભાવ, ઇસકા અનુભવ કરને પર, ઉસકા વેદન કરને પર, એ અભૂતાર્થ હૈ. દ્રવ્યાર્થિક ને પર્યાયાર્થિકકા જો જ્ઞાન કિયા થા યે જૂઠા હૈ. આહાહા ! સમજમેં આયા ? આમ બાત હૈ. વીતરાગ મારગ પરમેશ્વર જિનેશ્વરદેવ ઉસકા પંથ સમજના બહોત પુરુષાર્થ ચાહીએ. બહોત અંદરમેંસે નિવૃત્તિ ચાહીએ. અંદરમેંસે કહા. બહારકી બાત નહીં. આહાહાહા !

ભગવાન અમૃતચંદ્રાચાર્ય સંત, નવતત્ત્વકી બાત તો કુંદકુંદાચાર્યે કહા પાઠમેં, કે ઉસસે ભિન્ન ભગવાન એકાકાર હૈ. તો અમૃતચંદ્રાચાર્યે પ્રમાણ, નય, નિક્ષેપ નિકાલા ઉસમેંસે. સમજમેં આયા ? પ્રમાણ ને નયકા ભેદસે જ્ઞાન કરના વો એક પ્રકારે હૈ. હે, માયા હૈ ઐસા જો અન્ય કહેતે હૈ ને, અન્યમતિ કહે એ, માયા હૈ, સબ પર્યાય ને રાગ એ સબ માયા હૈ. મા..... યા એટલે માયા, યા..... મા, યા.... મા.. યા- તે મા - નહીં. ઐસે કહેતે હૈ. હમને તો વેદાંતીની ખબર હૈ ને, હમારે દુકાનમેં જબ હમ થા તબ હમારા ઘરાક થા એક. એ વખતે બ્રાહ્મણ એક થા બહોત વેદાંતી થા. હમારા ઘરાક, ઘરાક સમજતે હૈ ? ધારધીર કરતે થે તો યે હમારી દુકાને હૈ તો માલ લેનેકો આતે થે, હમ ઉઘરાણી (કરને) જાતે થે તેના ઘેર તો, શેઠ પધારો, શેઠ પધારો, અમારી નાની ઉમર થી ને તે દિ'. સત્તર અઢાર વર્ષની, કહે બેસો. બહોત વેદાંતી થા, એક, વ્યાપક હૈ ને. તો સાથમેં એક દરજીકા મકાન થા તો ત્યાં આવે તો સબ પગે લાગે. હમ તો સમજતે થે કિ આ, કયા વેદાંત, ને કયા પર્યાય નહીં ને એકલા વેદાંત, એક, વ્યાપક, સર્વ વ્યાપક એક જ ચીજ હૈ. પણ સર્વવ્યાપક એક હૈ ઐસા માના કિસને ? માને કિસે(કૌન) ? પર્યાય માને કે ધ્રુવ માને ? (પર્યાય). તો ધ્રુવ અને પર્યાય દો હો ગયા, દ્વૈત હુઆ, અદ્વૈત નહીં રહા. બડી ચર્ચા હોતી થી.

હમારે ભાઈ છે ને મોતીલાલજી બ્રહ્મચારી. પરમહંસ થા રાજકોટમેં. હમારે વ્યાખ્યાનમેં આતે થે સબ, પણ પછી વો પરમહંસ હો ગયા. રેલના ઉપરી થા. પગાર બડા થા તો પછી પીછે અહીંયા આયા થા ઔર પીછે ત્યાં રાજકોટમેં આયા થા, રાજકોટ ચર્ચા ભી બહોત હુઇ. પરમહંસ હો ગયા. બસ એક જ વ્યાપક. અરે પણ એક વ્યાપક કહા તો સુણો. એક વ્યાપક નહીં માના ઐસી કોઇ દશા હૈ કિ નહીં ? તો તમે એક માનનેકા પ્રયત્ન કરાતે હૈ ને ? હૈં ? ઔર એક અનેક માનનેકી જો પર્યાય હૈ, એ માનતા (માન્યતા) હૈ એ અસ્તિ હૈ કે નથી ? માયા હૈ ? યા... મા હૈ હી નહીં. એ અહીં બતાતે હૈ. સમજમેં આયા ?

દ્રવ્યાર્થિકકા લક્ષ કરકે જ્ઞાન, પર્યાયાર્થિકકા લક્ષ કરકે જ્ઞાન, વિકલ્પાત્મક પણ હૈ, એ સમ્યગ્જ્ઞાન હૈ ઐસી યહાં બાત હૈ નહીં અત્યારે. હૈ, અસ્તિ હૈ ને અસ્તિ ? ઇતના. તો પછી બહોત ચર્ચા હોતી થી. ઐસા કબૂલ તો કિયા. મેં કીધું ભાઈ એક (બાત) સૂનો. કે વેદાંત તો ઐસા કહેતે હૈ કિ આત્યંતિક દુઃખસે મુક્ત થાવ. તો દુઃખ હૈ, હૈ તો આત્મા આનંદ હૈ ને દુઃખ હૈ દો વસ્તુ હો ગઇ. દ્વૈત (હો ગયા) તુમ્હારા અદ્વૈત ન રહા. ઔર દૂસરી, દુઃખસે મુક્ત થાઓ તો એ ઇસકા સ્થાનમેં આનંદ દશા આતી હૈ તો આનંદ દશા ને વસ્તુ ત્રિકાળી દો હો ગઇ. યુગલજી ! ભાઈ ! ઐસી બાત ન ચલે.

અહીંયા તો સત્ય કયા હૈ, કસોટી પર ચઢાકર નિર્ણય લેના વો ચીજ હૈ. આહાહા ! સોનાકો ભી કસમેં કસોટીપે ચઢાતે હૈ કિ નહીં, આ પંદર વલા હૈ સોલ વલા હૈ તેર વલા હૈ એમ

ભગવાન આત્મા સર્વજ્ઞ પરમાત્માએ જૈસા કહા, ઐસા નયસે નિર્ણય કર કર કસોટીસે જેમ સોનાકા નિર્ણય કરતે હૈ, એમ નયસે આત્માકા દ્રવ્ય ને પર્યાય નિર્ણય કરકે વિકલ્પાત્મક નિર્ણય. આહાહા ! પ્રિયંકરજી ! પંડિતાઇ ઊડી જાય છે બધી આમાં તો. દ્રવ્ય ને પર્યાયાર્થિકસે જો જ્ઞાન હુઆ ઉસકો અભૂતાર્થ કહેતે હૈ. આહાહાહા ! (શ્રોતાઃ- કયોં ?) કયોં કિ એ તો વિકલ્પાત્મક ભાવ હૈ. એમાં શુદ્ધ વસ્તુકા અનુભવ આયા નહીં. આહાહાહા ! ગાથા તો આવી છે બરોબર આમાં શિક્ષણ શિબિરમાં, મારગ તો ઐસા હૈ ભાઈ. આહાહા !

શુદ્ધ વસ્તુકા, વસ્તુમાત્ર જીવ, શુદ્ધ વસ્તુ માત્ર જીવ ! રાગ નહીં, પર્યાય માત્રકા લક્ષ નહીં. શુદ્ધ વસ્તુ માત્ર જીવ ઉસકા ચૈતન્ય માત્રકા સ્વભાવકા અનુભવ કરને પર, આહાહા... ત્રિકાળી આનંદ સ્વરૂપ ભગવાન, ત્રિકાળી જ્ઞાન સ્વરૂપ ભગવાન, આ ભગવાન આત્માકી બાત હૈ હોં. ભગવાન ભગવાન પાસે રહા. ત્રિકાળી જ્ઞાન સ્વરૂપ ભગવાન, ત્રિકાળી આનંદ સ્વરૂપ ભગવાન, ઉસકા અનુભવ કરને પર, ઉસ તરફકે દોરકર પર્યાયકો ત્યાં જોડકર, ઔર વેદનમેં અનુભવ કરને પર એ દ્રવ્યાર્થિક પર્યાયાર્થિકકા જો જ્ઞાન વિકલ્પાત્મક થા યે જૂઠા હૈ. અનુભવ કરને પર જૂઠા હૈ. પાટણીજી ! આહાહાહા !

(શ્રોતાઃ- ગુરુગમ વગર બધુ નકામું છે, ગુરુગમ વગર પતા નહીં લાગે) વસ્તુ ઐસી હૈ ભાઈ, વસ્તુ ઐસી હૈ. આહાહા ! બીજા જ્ઞાન તો એકકોર રહો, પણ દ્રવ્યાર્થિક પર્યાયાર્થિકકા ભેદસે જ્ઞાન કરતે હૈ એ ભી હૈ ખરા, પણ અનુભવ કરને પર એ જૂઠા હૈ. આહાહાહાહા ! સમજમેં આયા ?

સમ્યગ્દર્શન હોનેમેં, ત્રિકાળીકા અનુભવ કરનેસે સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ, યે દ્રવ્યાર્થિકકા ને પર્યાયાર્થિકકા જો જ્ઞાન હુઆ, ઉસે સમ્યગ્દર્શન યે હૈ, યે નહીં. આહાહાહાહા ! આવી વાત છે ભાઈ ! સ્વભાવકા અનુભવ કરને પર એ અભૂતાર્થ હૈ, જૂઠા હૈ, કૌન ? વો દ્રવ્યાર્થિકનયસે વિકલ્પાત્મક જ્ઞાન કિયા, ઔર પર્યાયાર્થિકસે પર્યાયાર્થિક સાબિત કિયા, એ સબ અનુભવ કરને પર ભેદ સબ જૂઠા હૈ. આહાહા ! કહો પંડિતજી ! આ ઐસી બાત હૈ. આહા ! એ નયકી વ્યાખ્યા હુઆ. પહેલા પ્રમાણકા એ પહેલે નવતત્ત્વકા હવે એક નિક્ષેપકા રહા.

'નિક્ષેપ' જ્ઞેયકા ભેદ હૈ. 'નય' જ્ઞાનકા ભેદ- ભાગ હૈ. નિક્ષેપ જ્ઞેયકા ભેદ હૈ. સમજમેં આયા ? આહાહા ! નિક્ષેપ એ વિષય હૈ ઔર નય વિષય કરનાર હૈ. નય વિષયી હૈ ઔર નિક્ષેપ વિષય હૈ એ નય નિક્ષેપ વિષયકા ચાર ભેદ હૈ. આહાહા ! કહા થા ને નહીં, કલ કહા થા. વો એક શેઠ થા. ને એણે ઐસા કહા થા કે મિથ્યાદૃષ્ટિ હો તબ લગ ભગવાનકી પ્રતિમાકે ઉપર લક્ષ જાય અને તબ લગ માને ઐસા કહા થા. શેઠ થા ગૃહસ્થ. તભી તો સારા કાઠિયાવાડમેં ઉસકે પાસ હૈ ઐસા પૈસા (નહીં કિસીકે) પાસ. સાઠ સીત્તેર વર્ષ પહેલે દસ લાખ રૂપિયા ને ચાલીસ હજારકી પેદાશ. ઔર દસ હજારકા એક ગામ, ગરાસ, આખા ગામ ગરાસ. વો મોટા અમલદાર અધિકારી ઔર જજ અમરેલીના ઉસકે પાસ જાતે થે, ઐસી ઉસકી છાપ થી બડી બહારમેં હોં, તો વો કહેતે થે સ્થાનકવાસી થે, તો વો કહેતે થે કિ મૂર્તિ તો જબલગ મિથ્યાત્વ હૈ તબ લગ માને. મેં કીધું સુણો, કીધુંઃ નિક્ષેપ જો હૈ એ નયકા વિષય હૈ, અને જબ નય ઉત્પન્ન હોતી હૈ, એ પ્રમાણજ્ઞાન હુઆ. જિસકો સમ્યગ્જ્ઞાન હુઆ ઉસકો નયકા ભેદ પડતે હૈ અને નયકા ભેદ પડતે

હૈ વો નિક્ષેપકા ભેદકા વિષય એ કરતે હૈ. ન્યાય સમજાય છે ? વાત તો બાપુ ઝીણી બહુ. ભાઈ ! આહાહાહા ! સમજમેં આયા ?

'નિક્ષેપ' પરમાત્માકી પ્રતિમા એ તો નિક્ષેપ હૈ. પીછે કહેનેમેં ઐસા આતા હૈ "જિન પ્રતિમા જિન સારખી" જિન સારખીને ? જિન નહીં ને ? નિક્ષેપ હૈ ને ? તો નિક્ષેપ એ જ્ઞેયકા ભેદ હૈ. પણ નિક્ષેપ જ્ઞેયકા ભેદ હૈ એ નયકા વિષય હૈ. જિસકો યથાર્થ નયજ્ઞાન હુઆ ઉસકો યથાર્થ નિક્ષેપકા વિષય લાગુ પડતે હૈ. પણ અહીંયા ભેદસે ચારકા વિચાર કરના એ અભૂતાર્થ હૈ. એમ બતાતે હૈ. આહાહાહાહા ! હૈ ?

નામ નિક્ષેપ, સ્થાપના, દ્રવ્ય ને ભાવ. વસ્તુમેં જો ગુણ ન હો વો ગુણકે નામસે વ્યવહારમેં વસ્તુકી સંજ્ઞા કરના, ભગવાન શરીરકો નામ દેના. એ નામ નિક્ષેપ હૈ. ભગવાન તો હૈ નહીં. સમજમેં આયા ? પાર્શ્વ, આતે હૈ ને ? વર્ધમાનપાર્શ્વ નામ આતે હૈ ને, વર્ધમાન પાર્શ્વ. , વર્ધમાન ચોવીસ(વે) તીર્થંકરકા નામ હૈ. પાર્શ્વ ત્રેવીસકા હૈ, તો યે વર્ધમાન પાર્શ્વ બની ગયા, હૈ અંદરમેં ગુણ ? એ તો નામ નિક્ષેપસે, ગુણ ન હો પણ નામ કથનસે કહેનેમેં આતા હૈ. ઉસકા નામ, 'નામ-નિક્ષેપ'. નહીં આતે હૈ કિ નહીં, અમારે વાંકાનેરમાં હતો એક કયા પાર્શ્વ વીર. હમારે હૈ વાંકાનેર. પાર્શ્વવીર નામકા એક લડકા થા. વો દો નામ ઉસકા, પાર્શ્વ અને વીર દો. એમ આ વર્ધમાન શાસ્ત્રી હૈ ને ? એ તો નામ નિક્ષેપ હૈ. (શ્રોતા :- પંડિતજીકા પુત્રકા નામ પરમાત્મ પ્રકાશ હૈ ને) હા એ તો ઉસકા નામ હૈ ને, ઉસકા પુત્રકા નામ હૈ, પંડિતજીકા બડા પુત્ર હૈ ને યહાં ઉસકા નામ "પરમાત્મ પ્રકાશ" હૈ. છોટાકા નામ "અધ્યાત્મ પ્રકાશ" હૈ. હોંશિયાર હૈ, મગજવાળા, પણ પરમાત્મ પ્રકાશ તો નામ હૈ. બરોબર હૈ ? તો જેને ગુણ ન હો પણ ઉસકે નામસે વસ્તુકી સંજ્ઞા કરના, વસ્તુકા નામ લેના એ નામ નિક્ષેપ હૈ. આહાહાહા !

હવે "સ્થાપના" - યહ વહ હૈ. આ ભગવાન હૈ. ઐસા જો પ્રતિમામેં નિક્ષેપ કરના, યહ સ્થાપના હૈ. આ ભગવાન હૈ, આ સરસ્વતીકી વાણી હૈ. હૈ તો પુસ્તક. આમ, સરસ્વતી વાણી હૈ એમ કહેના આ એ સ્થાપના નિક્ષેપસે હૈ. આહાહા ! સમજમેં આયા ? ઇસ પ્રકાર અન્ય વસ્તુમેં, અન્ય વસ્તુમેં, અન્ય વસ્તુકા પ્રતિનિધિત્વ સ્થાપિત કરના. વસ્તુ તો અન્ય હૈ ને ભગવાન અન્ય હૈ, છતાં ભગવાનકા ઉસમેં નિક્ષેપ કરના. આહાહા !

કયા હૈ ? ગૂમડું હૈ. શેના. થયું છે આજે રાતે ભાઈ નથી આવ્યા ? ગયા ? હૈં ? ગયા ? રાતે ગયા ? ઠીક. એ ગાંગુલી ! હોમીયોપેથીના બડા, કલકત્તામેં બડા વો દાક્તર હૈ, બાલ બ્રહ્મચારી હૈ, લગન નહીં કિયા હૈ. પછી આયા હૈ. પીછે મહારાજ આશીર્વાદ દયો કે હવે જાવજીવ બ્રહ્મચારી રહેના હૈ. લગન કરના હી નહીં. નહીં તો ઇતની ઉમરમેં ભી કન્યા તો બહોત દેતે હૈ લાખોકી પેદાશ હૈ. હોમીયોપેથીના બડા, પણ અહીંયા આશીર્વાદ દયો મહારાજ કે જાવજીવ હમારે લગન નહીં કરના. કલ નહીં આયા ભગવાનકી ભક્તિમેં ? દોસો પચાસ, દોસો એકાવન મણ ઘી દિયા. મણના અઢી રૂપિયા હોં. અકબરકે વખતમેં મણકા અઢી રૂપિયા થા, અકબર થા ને જબ, અકબર બાદશાહ થા, તબ ઘી કા અઢી રૂપિયાકા મણ થા. એ કયું ચલા, એ બાત સિદ્ધ કિયા. અત્યારે તો કેટલુંક કાંઇક છે. સો રૂપિયાનું મણ. કેટલા કહ્યા ? ઓહોહો ! સવાસો રૂપિયા ! આ અઢી તો અકબરકે વખતમેં થા. ચાર પૈસે કા શેર, ઘી. તો વો ચલેગા. (શ્રોતાઃ- તે દિ' ચાર પૈસા મોંઘા

હતા.) તે દિ' ચાર પૈસા મોંઘા હતા. વાત સાચી છે, તે દિ' ચાર પૈસા હતા તો અત્યારે એક રૂપિયાના બે પૈસા ગિનનેમેં આતા હૈ, એક રૂપિયા ઉપર દો પૈસા, આહાહા !

આંહી કહેતે હૈ. કે નિક્ષેપમેં ભગવાન આ હૈ એમ કહેના, એ પ્રતિમા નિક્ષેપ હૈ. એ સ્થાપના નિક્ષેપ કિયા.

"દ્રવ્ય નિક્ષેપ" : – વર્તમાનસે અન્ય અતિત, અનાગત, પર્યાયસે વસ્તુકો વર્તમાનમેં કહેના દ્રવ્ય નિક્ષેપ હૈ. કયા ? તીર્થંકર વર્તમાનમેં નહીં. શ્રેણિકરાજા જનમ હોતે હૈ, તો તીર્થંકર કહેના વો ભૂતકાળકી અપેક્ષા નિક્ષેપ કહેતે હૈ. તીર્થંકર તો તેરમેં ગુણસ્થાને હોગા તબ હોગા. ભવિષ્યમાં તીર્થંકર હોનેવાલા હૈ ઉસકો વર્તમાન તીર્થંકર કહેના એ અતીતકાળકી ભૂતકાળકી અપેક્ષાસે કહેના એ દ્રવ્ય નિક્ષેપ હૈ. ઉસમેં યોગ્યતા હૈ ભવિષ્યકી. એ અપેક્ષાએ ગિનકર દ્રવ્ય નિક્ષેપસે તીર્થંકર ભવિષ્યમેં હોનેવાલેકો વર્તમાન તીર્થંકર કહેના. સમજમેં આયા ? હૈ ? વર્તમાનમેં કહેના એ દ્રવ્ય નિક્ષેપ હૈ, ઔર વર્તમાન પર્યાયમેં વસ્તુકો વર્તમાન કહેના એ કેવળજ્ઞાની પરમાત્મા સાક્ષાત્ બિરાજતે હૈ ઉસકો ભાવ નિક્ષેપસે કહેના કે યે કેવળજ્ઞાની હૈ. હૈ ઐસા કહે દેના એ "ભાવનિક્ષેપ" હૈ. દ્રવ્ય નિક્ષેપમેં વર્તમાન હૈ નહીં, પણ ભવિષ્યમાં હોગા, અથવા ભૂતકાળમેં હો ગયા, જાણે શેઠ થા બડા ઔર પીછે દીક્ષિત હુઆ તો ઉસકો શેઠ કહેના એ ભૂતકાળકી અપેક્ષાસે, સમજમેં આયા ? અને મુનિ હૈ એ પહેલે શેઠ થા, તો મુનિ હુઆ ઉસકો શેઠ કહેના, એ ભૂતકાળકી અપેક્ષાસે, અને કેવળજ્ઞાની હુઆ તો ઉસકો મુનિ કહેના. આહાહા... ભૂતકાળકી અપેક્ષાએ, ઔર વર્તમાન પર્યાયમેં, ભવિષ્યમેં હોનેવાલેકો ભૂતકાળમેં હો ગયે ઉસકો વર્તમાનમેં કહેના એ દ્રવ્યનિક્ષેપ હૈ. આવી વાત છે. હવે ક્યાં આમાં નવરા આદિ. નવરા સમજે ? ફુરસદ. આહાહા.. ભાઈ ! જનમ મરણસે પીલા રહા હૈ તો, ઐસા જ્ઞાન યથાર્થ પહેલે વ્યવહારૂ જ્ઞાન ભી કરના પડેગા. આ વ્યવહારુ હૈ, હજી. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

વર્તમાનકી પર્યાયમેં વર્તમાન કહેના સો "ભાવ નિક્ષેપ" હૈ. એ ચારોય નિક્ષેપોકા અપને અપને લક્ષણ ભેદ, દરેકના લક્ષણ ભેદ હુઆ. એકનું નામ ગુણ નહીં ને નામ કહેના. એક કો ગુણ હૈ નહીં. પણ સામે સ્થાપના કરના ભગવાન હૈ ઉસકી એક વર્તમાન યોગ્યતાકો ગિનકર ભવિષ્યકી પર્યાયકો ઉસકો કહેકર ભૂતકાળકી કહેના, ઔર એક વર્તમાન પર્યાયકો વર્તમાન પર્યાયરૂપ કહેના. આહાહા !

ભગવાનનો મારગ બાપા ! એ વસ્તુકા સ્વરૂપ હી ઐસા હૈ. ભગવાને કંઇ કિયા હૈ ? કહા હૈ કર્યા નહીં હૈ. ભગવાને બનાયા હૈ આત્માકો ? આહાહા ! સર્વજ્ઞ ભગવાને તો જૈસા હૈ ઐસા જાના, ઔર વાણીમેં ઐસા આયા. આહાહા ! અહીં કહેતે હૈ કિ એ ચાર નિક્ષેપ હૈ એ લક્ષણ ભેદસે ઔર ઉસસે ભિન્ન ભિન્ન રૂપસે અનુભવ કિયા, અનુભવ નામ જ્ઞાન કિયા જાને પર ભૂતાર્થ હૈ. અનુભવ શબ્દે યહાં જાનના લેના. ચારના લક્ષણ ભેદે, ભેદ કરકે જાનના, ઉસકા નામ ચાર નિક્ષેપકા જ્ઞાન હૈ. એ જાને પર ભૂતાર્થ હૈ. સમજમેં આયા ? વર્તમાન, વર્તમાન ને ભૂત નામ, નામ આદિસે કહેના હૈ વો સત્ય હૈ, હૈ ઇતના, હૈ ઇતના નામ ભી સત્ય હૈ, નામ કહેના હૈ તો એ પ્રકારસે સત્ય હૈ કિ નહીં, સ્થાપના ભી સત્ય હૈ એ પ્રકારે કહેના સત્ય હૈ, દ્રવ્ય નિક્ષેપ ભૂતકાળમેં ભવિષ્યકા કહેના એ ભી સત્ય હૈ, ઇતના અપેક્ષાએ સત્ય હૈ. આહાહા !

ઔર ભિન્ન લક્ષણસે રહિત એ નામ, સ્થાપના દ્રવ્ય ભાવકે ભેદકા લક્ષ છોડકર, આહાહા... એક અપને ચૈતન્ય લક્ષણરૂપ, એક અપને ચૈતન્ય લક્ષણ, જાનના દેખના ઉસકા લક્ષણ ભગવાનકા, એ આત્માકા, ચૈતન્યલક્ષણસે જીવ સ્વભાવકા અનુભવ કરને પર એ જીવનો સ્વભાવ ચૈતન્ય લક્ષણ હૈ. જાનના દેખના એ ઉસકા લક્ષણ હૈ. કોઇ રાગ ને પુણ્ય ને દયા દાન હો વો ઉસકા કોઇ લક્ષણ નહીં. આહાહાહા ! સમજમેં આયા ? એક ચૈતન્યલક્ષણરૂપ જીવ સ્વભાવકા અનુભવ કરના અનુભવ નામ વેદન, યહાં અનુભવ કરને પર અર્થાત્ અનુભૂતિ કરને પર, આહાહાહા... ચારોય અભૂતાર્થ હૈ, જૂઠા હૈ, ચાર નિક્ષેપ જૂઠા હૈ, યે આતા હૈ ને કળશમેં ? "ઉદયતિ ન નયશ્રી રસ્તમેતિ પ્રમાણમ્" નય અસ્ત હો જાતા હૈ. પ્રમાણ અસ્ત હો જાતા હૈ. નય ઉદય નહીં હોતા. પ્રમાણ અસ્ત હો જાતા હૈ. નિક્ષેપ કહાં ચલા જાતા હૈ ઉસકી હમકો ખબર નહીં. આતે હૈ ? કળશમેં હૈ. હૈ ને ? આહાહાહા !

ભગવાન આત્મા, અપના સ્વરૂપ સન્મુખ હોકર અનુભવ કરે તબ વો નિક્ષેપકા ભેદ કહાં ચલા જાતા હૈ હમકો ખબર નહીં કહેતે હૈ. નયકા ઉદય હોતા નહીં, આહાહા... પ્રમાણ તો અસ્ત હો જાતા હૈ. વિકલ્પાત્મક પ્રમાણ, નિક્ષેપ કહાં જાતા હૈ હમકો ખબર નહીં. હમકો તો અદ્વૈતકા એકલા અનુભવ હૈ. અદ્વૈત નામ વો અજ્ઞાની અદ્વૈત કહેતે હૈ વેદાંતી એ અંશે નહીં. અદ્વૈતકા અનુભવ હૈ એ તો પર્યાય હૈ, પણ અદ્વૈત એકરૂપ ચીજકા અનુભવ તો એકરૂપી તો ચીજ આઇ અને અનુભવકી પર્યાય ભી આઇ, દો હી આયા. આહાહાહા ! ત્રિકાળ ચૈતન્ય સ્વભાવકા અનુભવ, જો ત્રિકાળ ચૈતન્ય સ્વભાવ ભી આયા, એ તો વસ્તુ, ઔર ઉસકા અનુભવ વો પર્યાય હુઇ. નિર્વિકલ્પ જ્ઞાન અને નિર્વિકલ્પ દર્શન હુઆ એ પર્યાય હૈ. આહાહા ! આવી વાત છે.

ઐસે, હૈ ? જીવ સ્વભાવકા અનુભવ કરને પર એ ચારોં જૂઠા હૈ. આહાહા ! પહેલા કહે કે સચ્ચા હૈ. પછી કહે કે જૂઠા હૈ. જો સચ્ચા હૈ કહેને કા (મતલબ) કે અસ્તિત્વ હૈ ઇતના, સાચું જ્ઞાન છે ને સમ્યગ્જ્ઞાન છે એમ અહીંયા નથી. ઉસકા અસ્તિત્વ હૈ. પણ સ્વભાવકા અનુભવ કરને પર ઉસકા અસ્તિત્વ હૈ નહીં. આહાહાહા ! આવી વાત છે ભાઈ ! આ વાદ-વિવાદે તો પાર પડે એવી વાત છે નહીં. અંતર અનુભવ કરને પર એ ભાનમેં આતા હૈ. આહાહા ! વાદ વિવાદ કરે તો કાંઇ ઉસસે "વાદ વિવાદ કરે સો અંધા" સમયસાર નાટકમેં આયા હૈ. સમજમેં આયા ? આહાહા ! અને નિયમસારમેં આયા હૈ, ભગવાન કુંદકુંદાચાર્ય કહેતે હૈ. પ્રભુ ! તેરી ચૈતન્ય નિધિકા અનુભવ હો, ભેદસે રહિત. તો યે નિધિકો પાકર એકીલા ભોગવના. જૈસે પરદેશમેં ગયે પ્રાણી કોઇ કરોડો રૂપિયા લેકર આયા અપને દેશમેં, તો એ ખાનગી રીતે કરોડો રૂપિયા ભોગવેગા બહાર ના પાડેગા બહોત, ઢંઢેરા પીટેગા કે હમ કરોડો રૂપિયા લાયા હૈ તો કુટુંબી માણસો નાતવાળા જાતવાળા, ભિખારી સબ લાવ લાવ કહેગા નિયમસારમેં હૈ માટે પરદેશમેંસે કોઇ લાયા હો કરોડ – દો કરોડ – પાંચ કરોડ, એ હસમુખભાઈ, હૈ ? એના બાપ પાસે ૫૦-૬૦ લાખ... રૂપિયા છે, બાવીસ લાખ તો ભરના પડા સરકારકો, છ લડકા (સબકે) પાસે પૈસા જુદા હૈ. છ ભાઈ હૈ, તો ઉસકી પાસ તો બહોત પૈસા હૈ. એક એક પાસે સબ ઔર ઉસકા પિતાજી ભિન્ન થા ઉસકી પાસ પૈસા થા ૫૦-૬૦ લાખ ક્યાંક હોગા ખબર નહીં. સરકારકો બાવીસ લાખ ભરના પડા વારસામાં અભી, સરકારકો ઉસકા પિતાકી લક્ષ્મી, આ

વારસા તરીકે આયા ને ? બાવીસ લાખ તો ઉસકો સરકારકો ભરના પડા. એકીલા ઉસકા પિતાજીકી લક્ષ્મીમેંસે, અપનેમેં સે તો છ છ લડકા હૈ ઉસકી પાસ લક્ષ્મી ભિન્ન ભિન્ન. ઐસા સૂના હૈ આ બેઠા હૈ બડા હૈ. ઉસકા બડા ભાઈ હૈ, સબમેં હસમુખ ! તમારી પાસ બૈઠા હૈ તે. કર્તા હર્તા હૈ ઇસ છ મેં, પાંચ ભાઈઓ માનતે હૈ ઉસકો, બડા જો હૈ, વડીલ તરીકે. ઉસમેં કયા આયા ધૂળમેં ? આહાહા !

આહીંયા તો પરમાત્મા કહેતે હૈ એક વાર સૂન તો સહી પ્રભુ, એ નય નિક્ષેપ પ્રમાણ અને નવતત્ત્વકા ભેદ, આહાહાહા... પહેલે જ્ઞાન કરનેમેં જ્ઞાન આતા હૈ, પણ તેરે અનુભવ કરનેમેં વો જ્ઞાન કામ નહીં કરતે. આહાહાહા ! કયા કહા ? નવતત્ત્વકા જ્ઞાન, નય નિક્ષેપકા જ્ઞાન, પ્રમાણકા જ્ઞાન, અંતર્દૃષ્ટિમાં અનુભવ કરને પર વો કામ બિલકુલ નહીં કરતે. આહાહાહાહા ! ઐસા ભગવાન આત્મા પૂર્ણાનંદ પ્રભુ એ તરફમેં ઝૂકનેસે જો આનંદકા અનુભવ આતા હૈ ઉસમેં આ ભેદકી અપેક્ષા હૈ નહીં. વો અપેક્ષાએ ભેદકો જૂઠા કહે દિયા. આહાહા ! એક વાત.

અપના જો દ્રવ્ય હૈ ને વસ્તુ, અપની ચીજ હૈ ને દ્રવ્ય, એ અપેક્ષાસે દૂસરા દ્રવ્યકો અદ્રવ્ય કહેતે હૈ. સમજમેં આયા ? કયા કહા યે ? (શ્રોતાઃ– બિલકુલ સમજમેં નહીં આયા.) નહીં સમજમેં આયા તો સ્પષ્ટીકરણ કરતે હૈ. ભગવાનકે શાસ્ત્રમેં ઐસા લિયા હૈ ચૌભંગી, કે અપના દ્રવ્ય જો વસ્તુ હૈ એ અપના દ્રવ્ય અપનેસે દ્રવ્ય હૈ. પણ અપના દ્રવ્યકી અપેક્ષાસે ભગવાનકા દ્રવ્ય ને બીજા દૂસરા દ્રવ્ય હૈ, એ અદ્રવ્ય હૈ. આ દ્રવ્યકી અપેક્ષાસે દૂસરા દ્રવ્ય અદ્રવ્ય હૈ. ઉસકી અપેક્ષાસે દ્રવ્ય હૈ. જૂગલજી ! આહાહાહા ! અપના અસંખ્ય પ્રદેશી ક્ષેત્રસે, સ્વક્ષેત્રપણે આત્મા હૈ એ અપેક્ષાસે દૂસરા જો ક્ષેત્ર અસંખ્ય પ્રદેશી જીવકા હૈ એ અક્ષેત્ર હૈ. ઔર અપના જો ત્રિકાળી આત્મા હૈ ઔર વર્તમાન પર્યાય હૈ એ અપેક્ષા સ્વકાળમાં અપના અસ્તિ હૈ. અને અપના સ્વકાળકી અપેક્ષાસે પરદ્રવ્યકી પર્યાયકા કાળ હૈ, એ અકાળ હૈ. આહાહા ! આવું ક્યાં માણસને અને અપના ભાવ ત્રિકાળી અનંત જ્ઞાન દર્શન આદિ ભાવસે અપના ભાવ હૈ, અપના ભાવકી અપેક્ષાસે સબ દૂસરા દ્રવ્યકા જો ભાવ હૈ એ અભાવ હૈ. સમજમેં આયા ? ઐસે યહાં નવતત્ત્વકી પર્યાય ભેદ, નિક્ષેપ નય પ્રમાણકા ભેદ, અપના ત્રિકાળી દ્રવ્યકી અપેક્ષાએ જૂઠા હૈ. પર તો અદ્રવ્ય ને અક્ષેત્ર, કાળ ભાવ હૈ. ભાઈ ! પ્રભુનો મારગ બહુ સૂક્ષ્મ છે. આહાહા ! સપ્તભંગી ચલતી હૈ ને, તો અપના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવસે અપના અસ્તિ હૈ, ને અપને દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવકી અપેક્ષાસે પર વસ્તુકી નાસ્તિ હૈ. અદ્રવ્ય, અક્ષેત્ર, અકાળ, અભાવ હૈ. આહાહા !

ઐસે યહાં પર્યાયમેં નવતત્ત્વકા ભેદ, નય–નિક્ષેપકા ભેદ, પ્રમાણકા ભેદ એ હૈ, ઉસકી અપેક્ષાસે જેમ અપની અપેક્ષાસે દૂસરા અદ્રવ્ય હૈ, ઔર ઉસકી અપેક્ષાસે દ્રવ્ય હૈ. એમ પર્યાયમેં આ ચાર બોલ આયા હૈ યહાં, તો ઉસકી અપેક્ષાસે યે હૈ, પણ અંતર અનુભવ કરનેસે સ્વદ્રવ્યકા અનુભવ કરનેસે યે નહીં હૈ. આહાહાહા ! આવી વાતું હવે.

(શ્રોતાઃ– ઇસમેં ધર્મ કહાં હો ગયા ?) આ ધર્મ હુવા. અંતર આનંદકા નાથકા અનુભવ કરને પર જો આનંદ વેદન આયા ઔર જ્ઞાન સમ્યક્ હુવા ઔર વીર્યે જે અપની અનંત શક્તિકી પર્યાયકી રચના કિયા વો ધર્મ હૈ. આહાહા ! આવી વાતું. લોકો પછી કહે ને સોનગઢવાળા નિશ્ચય હૈ. એકાંતી હૈ. કહો ભાઈ ! તમને રુચે એમ કહો.

(શ્રોતાઃ- સબ લોગ રાજી રહે ઐસા કહેના ચાહીએ.) સબ લોગ રાજી રહે કે આત્મા રાજી રહે ? (શ્રોતાઃ- દુનિયામાં કોઇ વસ્તુ એવી નથી કે બધા રાજી રહે.) ઉસમેં લિખા હૈ મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશકમેં કિ કોઇ ઐસી ચીજ નહીં કિ સબકો પસંદ હો. સત્ બાત કહેને પર વો અસત્વાળાકો તો દુઃખ હોગા, તો ઉસમેં કયા હૈ, આહાહા ! મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશકમેં તો બહોત સ્પષ્ટ કિયા હૈ. ટોડરમલ હૈ.

એ તમારી ઉપર આક્ષેપ હૈ. ખબર હૈ ? કે તમે ટોડરમલનું બધું માનો છો. તમે એના માટે ચલાયા તો મેં કહું એ માનતે નહીં તુમ ? આયા હૈ છાપામેં. આયા હૈ ? હૈ ? ઐસા આયા હૈ એમ કે ટોડરમલ સ્મારકમાં ટોડરમલને પ્રમાણે હમ માનતે હૈ હમ ઐસે કહેતે હૈ હુકમચંદજી, હમારી સાથ ચર્ચા કરે. એ પ્રમાણે માનતે નહીં, ઐસા આયા હૈ. ઇસમેં આયા હૈ. આહાહા ! ખબર હૈ ને, હમ તો મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક તો ૮૨ કી સાલસે વાંચતે થે બીંયાસી, ૫૨ વર્ષ હુઆ, સમયસાર ૭૮ સે. ૫૬ -વર્ષ હુવા. એકેક અક્ષર ને એકેક શબ્દકો ભિન્ન ભિન્ન કરકે ન્યાય કયા હૈ ઉસકા શોધ કર લિયા હૈ. આહાહા ! એમાં લખાણ આયા થા એ તમારા ઉપર, કે તુમ સ્મારક, ટોડરમલ સ્મારક કરકે ટોડરમલકો માનતે હૈ તો ટોડરમલને લિખા હૈ એ પ્રમાણે તુમ માનતે નહીં, તુમ્હારી શ્રદ્ધા ફેર હૈ. એય, ક્યાં ગયા રતનચંદજી ? તમારા ભાઈ ઉપર ઐસા આક્ષેપ આયા હૈ. નો સમજે, નો બેસે એને તો કયા કામકા ? આહાહા !

ટોડરમલે તો કહા હૈ યથાર્થ પણ સમજે ઉસકો ને ? પણ કોઇ વખતે ઐસા લિખા ઉસમેં કે ભાઈ જો યહાં રાગકી મંદતા કરતે કરતે કરે અને ભવિષ્યમાં કોઇ નિમિત્ત ઐસા મિલ જાય તો કદાચ પામે ઐસા ભી લિખા હૈ. પણ વો તો વ્યવહારકા કથન હૈ. ખબર હૈ. સમજમેં આયા ? આહાહા ! એમ કે એ લોકોએ આ ભૂલ નિકાલી હૈ. તો હમકો સારા મોક્ષમાર્ગકી ખબર હૈ. આહાહા !

અરે પ્રભુ આંહી તો જ્યાં નય નિક્ષેપ ને પ્રમાણ ને નવતત્ત્વકે ભેદકો ભી સ્વભાવકે અંતર અનુભવ કરને પર જૂઠા કહેતે હૈ, તો તમારે કઇ બાતકો સચ્ચા સ્થાપના હૈ ! દયા, દાન, વ્રત ને રાગ વો તો જૂઠા હૈ, સ્વભાવકે અનુભવની અપેક્ષાએ. અને નહીંતર એ જૂઠા હૈ અંતર આનંદકા પ્રાપ્ત કરાને માટે જૂઠી ચીજ હૈ. જેમ આ ભેદ, નવતત્ત્વ, નય, નિક્ષેપકા પર્યાય અનુભવ કરનેવાલેકો જૂઠા હૈ, એ ઉપરાંત વ્યવહાર રત્નત્રય હૈ એ નિશ્ચય પામવા માટે જૂઠા હૈ. આહાહાહા ! બાબુભાઈ ! આવી વાત છે ભાઈ. આ માનો કે ગમે તે માનો વસ્તુ તો આ હૈ. સમજમેં આયા ?

એ આંહી કહેતે હૈ. એક જીવ હી પ્રકાશમાન હૈ. આહાહા ! હૈ ? નવતત્ત્વમેં પ્રમાણકા ભેદમેં, નયકા ભેદમેં ઔર નિક્ષેપકા ભેદમેં એકરૂપ ચૈતન્ય પ્રકાશમાન નહીં હોતા, વો તો અનેકરૂપે ભિન્ન ભિન્ન ભાસતે હૈ, પણ ભગવાન આત્મા એકરૂપ ચૈતન્યપ્રકાશકા પૂંજ પ્રભુ હૈ, વો તરફકા અનુભવ કરને પર વો પર્યાયમેં થા ઐસા કહા થા પણ અનુભવ કરને પર એ જૂઠા હૈ. વિશેષ કહેગા. (શ્રોતાઃ- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ).

卐